

SAŽETAK POLITIKE ZAGOVARANJA

Jezička prava u praksi Zašto zajedničko delovanje ne sme da čeka

Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija na Kosovu

Misija OEBS-a na Kosovu (Misija) prati i podržava ostvarivanje jezičkih prava na Kosovu, u skladu sa svojim mandatom da promoviše ljudska prava, odgovornost institucija i inkluzivnost. Ustav¹ i Zakon o upotrebi jezika² garantuju ravnopravan status albanskog i srpskog kao službenih jezika i predviđaju upotrebu jezika drugih zajednica na opštinskom nivou. I pored snažnog pravnog okvira, još uvek postoje propusti i slučajevi nepoštovanja zakonskih obaveza. Zbog toga jezička prava ostaju prioritetno pitanje koje zahteva veću pažnju i podršku.

Ovaj sažetak ukazuje na glavne nedostatke i prioritetne oblasti koje zahtevaju podršku. Ima za cilj da usmeri Misiju i međunarodne partnere u pružanju podrške nadležnim institucijama radi jačanja poštovanja zakonskih obaveza, odgovornosti i efikasne zaštite jezičkih prava i višejezičnosti na Kosovu.

Ovaj sažetak se zasniva na praćenju koje je sprovela Misija u periodu od aprila 2023. do juna 2025. godine u svih 38 opština, uključujući saradnju sa kontakt osobama za jezička pitanja u opštini, pismenim i usmenim prevodiocima, predstavnicima mehanizama za učešće zajednica, kancelarijama za informisanje, pravnim službenicima i službenicima za evropske integracije. Ova zapažanja pružaju na činjenicama zasnovan pregled strukturalnih izazova koji utiču na efikasno sprovođenje jezičkih prava i višejezičnosti na opštinskom nivou.

KLJUČNI IZAZOVI

Kašnjenja i nedostaci u primeni jezičkih prava i dalje ometaju ravnopravan pristup javnim uslugama, učešće u javnom životu i komunikaciju sa institucijama, posebno za nevećinske zajednice. Ukoliko se ne reše, ovi izazovi mogu da oslabe poverenje u rad javnih institucija, da negativno utiču na odnose između zajednica i otežaju razvoj raznolikog i inkluzivnog višejezičnog društva.

Podrška Kancelariji poverenika za jezike

Kancelarija poverenika za jezike (KPJ) ima ključnu nadzornu i savetodavnu ulogu, ali raspoloživi resursi nisu dovoljni za potpuno izvršavanje njenog mandata i obezbeđivanje institucionalnog poštovanja obaveza. Mesto poverenika za jezike je upražnjeno od januara 2025. godine,³ što ograničava institucionalni nadzor i javnu odgovornost. To se ogleda u nedoslednoj komunikaciji sa opštinama,⁴ i ograničenom praćenju preporuka koje izdaje KPJ, čime se slabi sprovođenje na lokalnom nivou.⁵

Imenovanje kontakt osoba za jezička pitanja u opštinama

Kontakt osobe za jezička pitanja (KOJP) koordinišu ključne procese kojima se obezbeđuje usklađenost opština sa zakonskim propisima o upotrebi jezika, uključujući pružanje usluga građanima, usmeno i pismeno prevođenje javno dostupnih dokumenata na jezicima propisanim zakonom. Uprkos obavezi koju predviđa Uredba o Kancelariji poverenika za jezike,⁶ samo 22 od 38 opština imenovale su kontakt osobe za jezička pitanja. Ograničena informisanost, administrativne prepreke i politička ograničenja ometaju poštovanje ove obaveze.

¹ Ustav Kosova, član 5 [Jezici] i član 59 [Prava zajednica i njihovih pripadnika].

² Zakon br. 02/L-37 o upotrebi jezika.

³ U vreme izrade ovog dokumenta odvijao se proces zapošljavanja; 19. juna 2026. godine imenovana je Komisija za prijem kandidata za ovu funkciju.

⁴ Tokom izveštajnog perioda, 17 od 38 opština je prijavilo da nisu imale nikakav kontakt sa KPJ.

⁵ Tri opštine su potvrdile da su primile preporuke u vezi sa poštovanjem jezičkih prava, od kojih jedna preporuka nije bila sprovedena tokom izveštajnog perioda.

⁶ Uredba br. 07/2012 o Kancelariji poverenika za jezike, član 15.

Dostupnost prevodilaca i mogućnosti obrazovanja

Opštine se često oslanjaju na ad hoc i privremena rešenja zbog nedovoljnog broja kvalifikovanih prevodilaca i nepostojanja održivog obrazovanja i programa obuke za nove stručnjake. To dovodi do ograničene dostupnosti usluga na jezicima nevećinskih zajednica. Premda su usluge na srpskom jeziku uglavnom dostupne, pružanje usluga na bosanskom, turskom i romskom jeziku uglavnom se odvija neredovno.⁷

Rokovi za prevođenje i obim posla

Ograničeni kapaciteti i nedovoljan broj zaposlenih dovode do čestih kašnjenja ili nedostataka u pismenom i usmenom prevođenju. I dalje su oprema i tehnologija u većini opština nedovoljnog kvaliteta.⁸ Veće višejezične opštine suočavaju se sa posebno velikim obimom posla, što direktno otežava pravovremen pristup informacijama, javnim dokumentima i uslugama za nevećinske zajednice, kao i učešće javnosti na svim službenim jezicima.

Podizanje svesti i korišćenje žalbenih mehanizama

Javnost je i dalje veoma slabo upoznata sa jezičkim pravima i dostupnim žalbenim mehanizmima. Tokom izveštajnog perioda, građani su Kancelariji poverenika za jezike podneli samo jednu zvaničnu žalbu zbog nepoštovanja obaveza o upotrebi jezika od strane opštine. Ograničeno poverenje javnosti u rad nadležnih institucija i nedovoljna informisanost o jezičkim pravima za posledicu imaju nizak nivo prijavljivanja kršenja jezičkih prava.

ŠTA RADI MISIJA OEBS-A NA KOSOVU

Misija OEBS-a na Kosovu će nastaviti da podržava institucije u unapređenju poštovanja jezika kroz nadgledanje, angažovanje u oblasti politike i jačanje kapaciteta. Jačanjem koordinacije među institucijama, zagovaranjem jačanja kapaciteta za usmeno i pismeno prevođenje kao i podizanjem svesti među zajednicama, Misija će doprineti boljoj zaštiti i unapređenju jezičkih prava na Kosovu.

POZIV NA DELOVANJE

Delotvorna primena jezičkih prava od suštinskog je značaja za obezbeđivanje jednakog pristupa javnim uslugama i jačanje društvene kohezije u višejezičnom i multietničkom društvu. Međutim, bez dodatnih resursa, adekvatnog kadra i sistematskog jačanja kapaciteta, opštine će i dalje imati poteškoće da u potpunosti postupaju u skladu sa važećim pravnim okvirom.

⁷ Nedovoljan broj stalno angažovanih prevodilaca uočen je u: Klini, Kosovom Polju, Obiliću, Mamuši, Srbici i Elez Hanu za srpski jezik; Južnoj Mitrovici i Vučitrnu za turski jezik; i Prizrenu i Gračanici za romski jezik.

⁸ Na osnovu ponovljenih povratnih informacija koje su opštinski pismeni i usmeni prevodioci dostavili Misiji na radionicama i sastancima održanim tokom 2024. i 2025. godine u svim regionima.

ŠTA MEĐUNARODNI PARTNERI MOGU DA URADE

Stoga je za rešavanje postojećih izazova neophodna pojačana institucionalna posvećenost i kontinuirana podrška međunarodnih partnera. Sinergija između međunarodnih partnera i koordinisane inicijative od suštinskog su značaja za efikasno zagovaranje, tehničku pomoć i finansijsku podršku nadležnim institucijama.

1

Podržati Kancelariju poverenika za jezike i međuinstitucionalnu koordinaciju

- Nastaviti sa aktivnostima koordinisanog zagovaranja sa Kabinetom premijera radi obezbeđivanja adekvatnih finansijskih i ljudskih resursa za Kancelariju, uključujući imenovanje poverenika za jezike.
- Pomoći u pronalaženju rešenja za unapređenje redovne koordinacije između KPJ i opština (uključujući severne opštine), radi doslednog nadzora, sistematskog praćenja sprovođenja preporuka i delotvorne odgovornosti u praksi.
- Pružiti tehničku podršku Kancelariji poverenika za jezike radi redovnog informisanja i saradnje sa svim zajednicama.

2

Zagovarati dostupnost prevodilaca i obrazovne mogućnosti

- Zajednički se zalagati za blagovremeno zapošljavanje kvalifikovanih stalno angažovanih pismenih i usmenih prevodilaca u opštinama.
- Sarađivati sa relevantnim institucijama i partnerima na razvoju održivih programa obrazovanja i sertifikacije za usmene i pismene prevodioce.
- Potpomoći i/ili finansirati stručno usavršavanje za usmene i pismene prevodioce.
- Promovisati uvođenje uzajamnog učenja službenih jezika u školama radi podsticanja dvojezičnosti i razumevanja među kulturama.

3

Podstaći imenovanje kontakt osoba za jezička pitanja u opštinama

- Zagovarati kod opštinskih institucija imenovanje kvalifikovanih kontakt osoba za jezička pitanja kako bi efikasno obavljale svoje funkcije u svim opštinama.
- Zagovarati organizovanje ciljanih obuka za opštinske službenike o obavezama u oblasti jezičkih prava, zakonskim obavezama i dobrim praksama.

4

Promovisati realne rokove za prevođenje i ravnomeran obim posla u skladu sa propisima

- Zagovarati uvođenje jasnih rokova za prevođenje i standarda kvaliteta.
- Finansijski podržati nabavku tehničke opreme i savremenih tehnologija za prevođenje u cilju unapređenja tačnosti, doslednosti i blagovremenosti.

5

Podići svest javnosti o jezičkim pravima i žalbenim mehanizmima

- Podržati sprovođenje ciljanih kampanja za podizanje svesti o jezičkim pravima, relevantnim institucijama i postojećim žalbenim mehanizmima.
- Podržati KPJ u unapređenju dostupnosti, odgovornog reagovanja i vidljivosti žalbenih mehanizama.
- Osnažiti građansko društvo da doprinese aktivnostima informisanja i komunikacije, posebno sa nevećinskim zajednicama.